

Csatlós Halász

Ágnes

Privát félműlt Miskolcon XII.



Vasgyári éden,  
avasí ándergránd

Észak-Keleti

Átjáró



Egyesület

2016



## Privát félmúlt Miskolcon

Utánam, srácok! Ezt a címet viseli a számos közösségi eseményt, akciót, tudományos igényű vizsgálódást, megjelenő kiadványokat, élményszámba menő bulikat egybefogó programsorozatunk, amely a korábbi „24” (egy szimbólumnak szánt számjegy alatt futott) projektünk örököse, jogutódja. Anno már a *huszonnégyel* hangsúlyozni kívántuk az 1989 óta eltelt időt – mely alatt felnőttek a rendszerváltás körül született generációk – és az utolsó lehetőség sürgető voltát: most, a 24. órában feltétlenül fontos megörökíteni az államszocializmus, vagy akár a korábbi évtizedek hétköznapijából ránk maradt városképi elemeket, helybéli toposzokat, urbánus legendákat.

Rakétát vagy glóbuszt imitáló játszótéri mázókák, beton virágtartók, pingpong- és sakkasztalok, bolti neonok, különféle pihenőpadok, mozaikok és kompozíciók – művészeti értéket vagy bármiféle védettségre jogosító kivételességet aligha hordoznak, viszont befolyásolták közel fél évszázad miskolci hétköznapijait. A miskolciakét.

Nyom nélkül fognak eltűnni, ha nem használjuk ki az utolsó pillanatot. Számos egykoron közismert jellegzetesség ma már csak fotókról köszön vissza. A miskolciak többszólamú megszólításával próbálunk egy-egy hajdani utcabútor, kültéri dísz, netán filmek (mondjuk éppen az „Utánam, srácok!”), irodalmi alkotások révén a korban híressé vált tárgyak máig vezető sorsa felől tájékozódni, törekvésünk megörökíteni a letűnt idők utolsó rekvizitumait.

### Szerzőnk:

Foglalkozására, hivatására nézve nem skatulyázható, hevesen tiltakozik a művész, pedagógus, néprajzos titulusok ellen. Amit fontosnak tart: hogy boldog kiegyensúlyozott ember, akit mérhetetlen szeretet vesz körül.



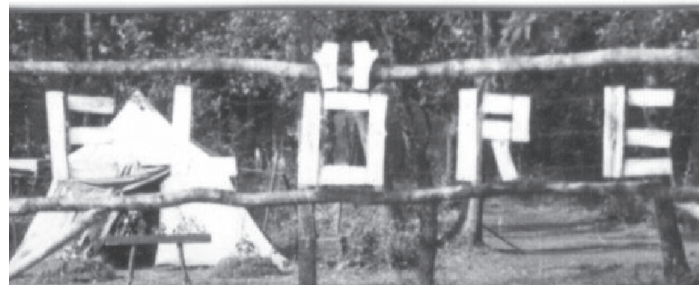
A „Privát félmúlt Miskolcon” családtörténet-sorozattól mindenekeelőtt a porosodó fényképalbumok feltárlását várjuk, és bízunk abban, hogy a fotók előhívják a történeteket, melyeket a rokonság egyfajta hagyományként őriz, élményszerűen mesél, sajátos családi legendáriumként konzervál. Olyan miskolciaknak kívánunk megnyilvánulási lehetőséget biztosítani, akik hajlamot éreznek félmúltjuk speciális közzétételére. Emlékezetes eseményeket vagy éppen jellemző pillanokat, használati tárgyakat, bútorokat, s hasonlókat megörökítő felvételeket keresünk, amelyekhez a közlő hajlandó az egyéniségét, családjának mentalitását tükröző kommentárt, tetszőleges „műfajú” szöveget írni. Az ekképpen születő kvázi „képregényeken” keresztül szeretnénk közvetlen betekintést nyerni a *privát félmúltakba*, melyek fontos, autentikus építőkövei Miskolc történetének.

**Észak-Keleti Átjáró Egyesület**  
atjarok@gmail.com

A sorozat eddig megjelent kötetei: **Kapusi Krisztián** – **Tokár Zsolt**: Muslicák a demizsonban (2012); **Darázs Richárd**: Moszkvics a szakadékban (2013); **Balogh Attila**: Onedin család a Szinván, **Árvai Sityu** – **Halász Ágnes**: Gitár a hátizsákban; **Karlaki Orsolya**: Vattacukor térzenével (2014), **Simonyi Zoltán**: Robinzon a járdaszigeten, **Joó Tímea**: Gyöngyvirágtól Zöld Sárkányig, **Vajda Csilla**: Volt egyszer egy Avas (2015); **Petruskó Norbert**: Zenekar a tize(negye)diken, **Iván Zsolt**: Winnetou az árokparton; **Galli Andrea**: Ácskapcsok a fűzfa alatt (2016)

**Újra...**

itt vagyunk, és a sorozatunk elburjánzó történetében (tucatnyi kötet, te jó ég!) éppen megéljük az első olyan alkalmat, amikor korábbi szerzőnk újrazik: Ágnes – miután a negyedik füzetet párjával és leginkább párja privát félmúltjáról megírta – ismét kitüntet bennünket a bizalmával. Ő az, aki beváltotta abbéli reményünket, hogy a sorozat elindíthat komoly változásokat a különféle életutakban, hiszen Ági a Privát félmúlt Miskolcon széria hatására újabb és újabb pályázatokon vesz részt, részesül nívós elismerésekben emlékeivel, prózáival! Ráadásul éppen idén költöztek le Sityuval az avasi lakótelepről a Selyemrétre (nyugalom: a nagyavasi pincét, persze, megtartották és használják, mindannyiunk öröme!), Csepke is ebben az évben lett az életük része, szóval csakugyan változik, fortyog, folyamatosan tágul a világ körülöttük!



Elkényeztet és mohóvá tesz bennünket – már most, ahogyan élénk tárja lebilincselő történeteit Diósgyőr-Vasgyárról és az avasi ütemekről, türelmetlen kíváncsisággal várom az újabb miskolci otthonukhoz kötődő élményeiket s már látom magam előtt Ági meg Sityu nevével a sorozat ikszedik kötetét a Tiszai pályaudvar, Zsolcai kapu, Selyemrét térségéből...

a sorozatszerkesztő

Szám: 3112/1935.



hatósági bizonyítvány.

Diósgyőr község előljárósága bizonyítja, hogy Miskolcon 1894 évi október hó 15.-én született Balasz Béla ml.-béli vasgyári művezető Diósgyőr községi lakos az 1886 évi XXII; 6 §-a alapján Diósgyőr községi illetőségű és az volt 1921 évi július hó 26.-át megelőzőleg is Diósgyőr, 1935 évi január hó 17.

*Adrián János*  
jegyző.

*Károly*  
bíró.

Vasárnaponként a családi ebéd után, kávé kavargatva üldögéltünk a nagy kerek asztal körül. Előkerültek a régi történetek, amiket akkor unalmasnak találtam, de hogy idősebb vagyok, sokszor felidézem ezeket a beszélgetéseket. Szüleim halála után találtam a padláson egy régi bőröndöt, tele iratokkal, fényképekkel. Ahogy átnéztem, sok minden eszembe jutott gyerekkorom emlékeiből. Előbb a lányaimnak, majd barátaimnak kezdtem mesélni a felidézett múltról. Csodálkozva hallgatták és biztattak, írjam le mindent, hogy megmaradjon! Tanácsukat megfogadva hozzáálltam, s közben egyre több minden került elő...

Miskolci lakos viszonylag későn, csak 1985-ben lettem, de amikor máshol éltem, akkor is Miskolc jelentette nekem a nagyvárost. Már gyermekként a magaménak éreztem. Nagyszüleim és édesapám tősgyökeres vasgyáriak voltak, számos helybéli rokonunkhoz gyakran jöttünk ide vendégségbe. Szinte minden nyarat itt töltöttem, a Szatmár megyei határszéli kis faluból érkezőn rácsodálkozva a nagyváros forgatagára, ami persze elenyésző volt a maihoz képest. A Marx tértől (Újgyőri főter) Lillafüredig csaknem az összes utcában lakott egy-egy rokon – nagyapámék és nagyanyámék is hatan voltak testvérek –, akadt bőven koma meg atyafi. Számozott utcák, szemben a családi házas övezet, Fazola Henrik utca, Illyés Gyula utca, és a régi vasgyári bérházak a mai Bulgárföldi lakótelep végében – gyerekkorom Miskolcát, az 1950-es, '60-as éveket idézem fel az első fejezetben. Aztán eltelt egy negyedszázad, látogató rokonyerekből felnőtt miskolcivá váltam. Az avasi lakótelep egyik iskolájában dolgoztam, oda költöztem a munkahelyem közelébe, ahol a harmadik ütem még éppen csak épülgetett. Felnőttkorom legszebb élményei

kötnek ide. Az 1980-as és az 1990-es évek az újabb korszak, ezekre vonatkozó emlékeimet is szeretném megosztani veletek, akik elolvassátok történeteimet.

## Vasgyár, német színház, Hollywood, Martonyi

Apai nagyszüleim a gyári kolónián nőttek fel. Még akkor került a család Miskolcra, amikor a vasgyárat építették és külföldről hoztak szakembereket. Félig német, félig tót származásúak voltak. Klink és Fisser; az utóbbit Halászra magyarosították. Az egyik ükapám olyan jó olvasztár volt, hogy mikor eltörött a lába és nem tudott bemenni a gyárba, az igazgató autót küldött érte, minden nap! Nagyon tudta, mikor miből mennyit kell tenni a kemencébe, hogy jó minőségű legyen a vas. Beszélt tótul és németül, ami azért fontos, mert a szakmunkások között többen nem is tudtak magyarul. Ica nagymama mesélte, hogy a Lánchíd egyik láncszemébe bele volt írva a neve, ezt kicsit hitetlenkedve fogadtam egészen addig, míg meg nem találtam a családi iratokat rejtő bőröndben egy hivatkozást, ami igazolta, hogy nem mese, hanem valóság! Felhívást intéztek a gyár igazgatóságához, tegyenek előterjesztést a budapesti Széchenyi Lánchíd 1913 nyarán történt felújításához gyártott szerkezeti anyagok szállítása



körül érdemeket szerzett alkalmazottak és munkások kitüntetésére. A vezérigazgatóság a fölterjesztés alapján közli, hogy „az alább felsorolt dolgozókat kitüntetésre javasolja: Kossin János felügyelő, Markó Tivadar főmérnök, Elischer Gyula ellenőr, Ivanyik István, Zimmermann Hermann művezető, Klink Károly olvasztár, Lanczendorfer Rezső előrajzoló, Daubner József vasesztergályos.” Klink Károly olvasztár, ugyebár, a dédapám.

Mindkét nagyszülőmnek hat testvére volt és egy udvaron éltek a kolónián, aminek százötven éves története 1867-ig nyúlik vissza. Az Osztrák-Magyar Monarchia egyik legmodernebb lakótelepének számított, a párizsi világkiállításon bemutatott terveknek köszönhetően külföldön is jelentős figyelmet kapott. Az utcákat számokkal jelölték, máig számozott utcáknak hívják azokat. Az épületek nagy része vörös téglából épült, ezért egy téglagyárat is építettek. A lakóházaktól az iskolákon (fiú- és leányiskola), zeneiskolán, óvodán és a különböző kulturális intézményeken át a kórházig minden volt ott, és az összes felekezetnek temploma, valamint üzletek, közfürdő, sportpálya, vízvezeték. Város a városban, vagyis még mellette, mert Miskolcot és a gyárat kukoricaföldek választották el, a kettő csak később épült össze. A nagyszüleim oda, a kolónia számozott utcáinak egyik ikerházába születtek és ott nőttek fel, gyermekkoruktól ismerték egymást. A földszintes lakóházakhoz kert is tartozott, ott játszott a két család összesen tizenkét gyermeke.

Kora: 22 év. Születési és lakhelye: Diósgyőrvasgyár Újtelep II 12.

Bizonyítványok: tanúk: Halász Margit, Klink Mária.

Az átvevő lelkész: dr. Szarka Gyula.

Hogy a bejegyzéssel megegyezik, igazolom,

Diósgyőrvasgyár 1935 évi nov. hó 4-én.



*Náthásy György*  
református lelkipásztor.

Nagymama tizennégy éves volt, nagyapa meg huszonhárom, amikor először megtörtént a lánykérés. A nagymamám szülei még fiatalnak találták és nem adták nagyapához. Ő ezen megsértődött és megnősült. Jóképű férfi volt, ráadásul zenélt, a gyári zenekarban volt prímás, tet-szett a lányoknak, könnyen talált másik menyasszonyt. Első házassága rövid ideig tartott, alig egy év múlva elvált. A nagymama szép lány volt, zsongottak körülötte az udvarlók, de ő mindenkit kikoszarzott. Nagyapa sem adta fel egykönnyen, a család ugyan tiltakozott, csak nem egy elvált emberhez adják Ickutát... de hiába. Ahogy hallottam a történetet, a szerelem nem múlt és a nagyapám újra és újra próbálkozott a lánykéréssel, egészen addig, míg a család nagy nehezen beleegyezett a házasságba. Akkorra már a huszadik évét is betöltötte nagymamám, 1919-ben kötöttek házasságot.

A helyzetet tovább bonyolította, hogy a katolikus egyház nem ismerte a válást, így szó sem lehetett templomi esküvőről, amihez pedig a nagymamám és a szülei is ragaszkodtak. Mindketten áttértek hát a



református hitre és meglehetett a hőn áhított esküvő. Nagypapa még idős korában is imádta a nagymamát, soha nem hallottam őket veszekedni, még vitatkozni sem, és ahogyan emlékszem, ez inkább a nagyapám türelmén múlt. Ica nagymama határozott asszony volt, amit kimondott, annak úgy kellett lennie, és mindenki akkor járt a legjobban, ha ezt tudomásul vette. Nagypapa felsőipari iskolát<sup>1</sup> végzett és igen jó szakembernek számított, az Újgyárban a rajztáblán<sup>2</sup> lett művezető. Ez a gyári hierarchiában komolyabb beosztásnak számított. Erős volt az elkülönülés a különböző rangú emberek között, a segédtiszi, tiszt és mérnöki kaszt nem vegyült egymással, az egyszerű munkással pláne nem. Nagypapám segédtiszi, majd tiszt rangba került. Ők is a kolónián kaptak otthont, mivel nem a nagypapa beosztásának megfelelő méretű és színvonalú volt a lakás, a gyártól lakbér-kiegészítést kaptak. Ennek még örültek is, így lehetett saját házra gyűjtögetni. Elég volt a telket megvenni, és a társaspénztár (társláda) segítségével, hitelből mód nyílt építkezni. Nyugdíjas éveikre, mire el kell hagyni a szolgálati lakást, megépül a házuk. Nagymama mesélte, hogy az utcák végén kemence is állt, ahol szigorúan betartva a rendet, a kiírás szerint lehetett kenyeret sütni. Vásárolni a Konzumba jártak, ahol élelmiszer és ruhabolt is működött. A vásárlás értékét a fizetésből vonták le, és a megvásárolt élelmiszereket egy kis kocsin húzták haza, no, nem az elegánsan felöltözött kalapot és kesztyűt viselő nagymamám, hanem egy udvaros munkás a gyárból, akit nagypapa küldött segíteni.

Az ideálisnak tűnő helyzet a II. világháború utolsó évéig tartott: 1944 őszén parancsba kapták, hogy a gépeket be kell vagonírozni és elszállítani Németországba, a szovjet csapatok egyre közeledtek, a gyár meg, ugye, hadiüzem, a fegyverekre a németeknek szükségük volt. A család össze-

szedte, amit úgy gondoltak, és felpakoltak a vagonba. Több-szöri megállással (heteket töltöttek Hajmáskéren) eljutottak egy német kisvárosba, ahol a színházban kaptak szállást.

Nagyszüleim az öltözőben rendezkedtek be egy másik családdal közösen. Az épület előtt megállt egy autó, néger sofőr vezette, addig még sosem láttak fekete embert, nagyon rácsodálkoztak. Amerikai tiszt is jött az autóval, név szerint a nagypapát kereste. Azért küldték, hogy jöjjenek, viszik őket Amerikába, ott megfelelő állást és lakást kapnak, mert a gyár vezérkarából valaki azt mondta, hogy Halász úr nagy tudású és nekik szükségük van jó szakemberekre. Egy napnyi gondolkodás után nagypapám hajlott is az ajánlat felé, látta a karrier lehetőségét, de nagyanyám addig sírt – haza akar menni, a testvéreivel, a rokonokkal soha nem fog találkozni, ha elmennek olyan messzire –, míg végül engedett és nemet mondott. Hazaindultak Miskolcra, gyalog, szekérrel, vonattal, ahogy tudtak. Az első meglepetés a Tiszai pályaudvaron érte őket, amikor megérkezve Miskolcra boldogan le szálltak a vonatról és belefutottak egy ismerősbe. – Ti meg miért jöttetek vissza? – kérdezte. Nem értették. Hamarosan rádöbentek, nem volt a hazajövetel szerencsés gondolat. A nagyszüleimet letartóztatták, mentek a börtönbe mint a nép ellen-ségei. Gimnazista apámat Mahócára vitték munkatáborba. Nagyanyámat néhány hét múlva kiengedték, nagypapám és apám egy év múlva szabadult.



<sup>1</sup> „A tanoncképzésnél magasabb szintű középfokú, de érettségét nem adó iskola. A két világháború között fémipari és faipari szakterületen működött. Az országban négy helyen: Budapest, Szeged, Debrecen, Kassa. Polgári elvégzése vagy a tanoncképzés után lehetett ilyen iskolába továbbtanulni. A középpvezetők képzése volt a cél.” (Cs.H.Á.)

<sup>2</sup> „A nagyszülők csak így emlegették, lehet, volt más neve. Olyan részleg volt, ahol a tervrajzok alapján a gyártáselőkészítéssel foglalkoztak, a műszaki rajzot jól ismerő szakemberek.” (Cs.H.Á.)  
„(A Dégépben) a 'nagysoron', illetve a 'K' megmunkálóban volt néhány



Nagyapa a gyárba nem mehetett vissza, lakásuk sem volt, a rokonoknál kaptak ideiglenesen helyet. A börtönben töltött időről semmit sem tudok, nagyapám nem volt túl beszédes ember. A mahócai munkatáborról többet hallottam, apám – igaz, csak a rendszerváltás körül – mesélt róla. Egyszer még ki is kisvonatoztunk Mahócára, hogy szétnézzem a régi tábor helyén. A területet visszafoglalta a természet, csupán néhány porladozó betonoszlop utalt a múltra. A táborlakóknak fát kellett vágniuk, a fiatalok, mint apám, bírták, de az idősek, például a Fráter György Katolikus Gimnázium igazgatója és néhány korosabb értelmiségi nem tudták teljesíteni a normát, ami élelmiszermegvonással járt. A fiatalabbak igyekeztek segíteni nekik, ha az örök nem vették észre, mert különben büntetés következett. A barakkokban rengeteg volt a rovar, tisztálkodási

lehetőség hiányában tetvek is. Lerongyolódva, koszosan néhányukat behozták kihallgatásra a városba. A Széchenyi utcán gyalogolva apám meglátott egy ismerős lányt, akinek udvarolgatott valamikor. A lány egy almát evett. Odaszólt neki: Terike, adna egy falatot? A lány úgy megijedt, hogy a kezébe nyomta az almát és elfutott. Nyilván nem ismerte fel a mezítlábás, koszos, szakállas fiúban a volt udvarlót. Apámnak nem egész egy évet, pontosan tíz hónapot kellett fogságban töltenie, aztán felmentő ítéletet kapott, ami nem is csoda, hiszen semmit sem követett el, csupán az volt a bűne, hogy a szüleivel Németországba távozott. Nagymama is töltött néhány hetet a fogházban, közös cellában ült egy alezredes feleségével, akitől meg szeretnék volna tudni, hol bujkál a férje. Éjszakánként az asszonyt kirángatták vallatni, hajnaltájban lökték vissza a többiek közé, összeverve, törött bordákkal. Nem árult el semmit a férjéről, ezért a verés rendszeresen ismétlődött. Mi lett a sorsa? Egyszer csak nem hozták vissza. Érthető, hogy a nagyszüleim nem lettek az új rendszer hívei, halálukig gyűlölték a kommunistákat.

Nagyapámnak volt egy húga, akit mindig tisztelettel, de kicsit irigykedve emlegettek. Egyszer találkoztam is vele és ha nem látom a róla készült fényképeket, biztosan el sem hiszem erről az aprócska, fekete ruhás idős asszonyról, hogy ő az, akiről beszéltek. Hollywoodban volt házvezetőnő a Tarzan-filmek főszereplőjénél, Johnny Weissmullernél<sup>3</sup>. Felmerül a kérdés, hogyan került oda? Mint oly sokan, Johnny Weissmuller is magyar származású, Temesváron született, néhány hónapos korában a szülei kivándoroltak Amerikába. Talán magyar származása miatt akart tőlünk házvezetőnőt. Temesvári rokonai kapcsolatban voltak a nagyapám családjával és úgy gondolták, az ügyes fiatal lány, Margit pont megfelelő lesz, jól tud főzni, pedáns,

ilyen, nagyméretű, vízszintes síkban elhelyezett 'vasasztal', melyen a fehér festékkel felfestett munkadarabon a lényeges megmunkálási alapokat – kiindulási pontokat – karctüvel fel lehetett vinni.”  
(Simon István közlése nyomán)

<sup>3</sup> Eredeti nevén Weißmüller Johann. Olimpiai bajnok úszó (az első, aki egy percen belül teljesítette a száz méteres távot), vízilabdázó, amerikai filmszínész. „Tarzan, a majomember” szerepét 1932-től kezdve összesen tucatnyi hollywoodi alkotásban formálta meg, másfél évtized alatt.

menjen ki Amerikába és boldoguljon ott. Margitnak meg szerelmi bánata volt, az udvarlója, akiről azt hitte, hamarosan megkéri a kezét, mást vett el.

A Tarzan filmek hőse igen nagy házat vitt, gyakran megfordultak nála a korabeli művészek. Szerették a Margit főztjét, a paprikás csirkét, a töltött káposztát és a húslevest. „Tarzan” büszkélkedett is vele, bemutatta az ő magyar háziasszonyát, Margitunk megismerhette a sztárokat. A színész gyerekeivel is foglalkozott, persze, volt mellettük nevelőnő, de Margit azért igyekezett tudatosítani bennük, hogy magyar származású. Megtanult autót vezetni, azzal járt vásárolni, sőt, olyan fényképet is láttam, amin egy kisrepülőgép pilótafülkéjében ült; azt is tudta vezetni? Amikor egyszer látogatóba hazajött, apámnak hozott egy olyan bőrdzsekit, amit rengeteg autogram díszített, a háta és az ujjai televoltak aláírásokkal. A háború után újfent hazajött, ismét találkozott a régi szerelmével, aki közben megöregyült. Feleségül ment hozzá, együtt nevelték a férfi gyerekeit, addigra már kettő volt, majd letelepedtek Martonyiban. A nagy hollywoodi élet után itt élte le élete hátralévő részét, csirkét nevelve, disznót hizlalva egy falusi parasztház portáján.

## Utazunk a nagyvárosba

Évente egyszer-kétszer Ica nagymamámra rájött a honvágy és úgy érezte, sürgősen meg kell látogatnia testvéreit és barátnőit Miskolcon. Húsvétkor és nyáron volt mindez esedékes (nem mintha a honvágyat lehetne irányítani), az időjárási viszonyok akkor kedvezőbbek voltak a hosszú utazásra. Hajnalra, de nagyon hajnalra, olyan 3 órára a házhoz



rendelték a konflist (lóval húzott fekete kocsi, hátul kényelmes bőrüléssel, felhúzható vászontetővel – a hintó, a halottaskocsi és a homokfutó keveréke). Szóval hajnalban megjelent a konflis, hogy kifuvározzon bennünket az állomásra, ami messze volt, mint ahogyan a falvakban szokásos. A vasútépítéskor korántsem volt szempont, hogy a lakosság kényelmesen utazzon, a telepítési elv alapozott, hogy közel legyenek a magtárak a mezőgazdasági termények szállítása miatt. Így az állomást Csengerben is hosszú gyaloglással, biciklivel, vagy a mi esetünkben konflissal lehetett megközelíteni, ami a taxit helyettesítette vidéken. Miskolcra három átszállással tudtunk eljutni, órányi várakozással egy-egy átszállás alkalmával. Az utazás el is tartott több mint egy félnapot, délután érkeztünk a Tiszai pályaudvarra. Az előtt a szerencsi átszállás és várakozás után, ha beértünk Mezőzomborra, mindig elénekeltük a nagyival a „Zimberi-zombori szép asszony, jó asszony, ladi-ladi-lom, sárga lilium”<sup>4</sup> refrénű nótát. Ekkor már tudtam, hogy rövidesen megérkezünk végre és mehetünk a rokonokhoz.

Nagyon szerettem a miskolciaknál lenni, voltak gyerekek szép számmal, még ha fiúk és idősebbek is, de jókat játszottunk együtt a nagynénénk udvarán. Csengerben nem voltak játszótársaim, még az osztálytársaimmal sem volt kapcsolat az iskolán kívül. Én voltam az igazgató lánya, akit jobbnak láttak elkerülni. Szinte mindig egyedül, vagy felnőttek

társaságában éltem. Történeteket találtam ki az olvasmányaim alapján és az elképzelt történeteket eljátszottam. Furcsán néztek rám, amikor magamban beszéltem, nem tudhatták, hogy én éppen valamelyik akkor olvasott könyv szereplője vagyok.

Miskolcon más volt, itt a rokongyerekek és a barátaik befogadtak, bár egyenrangúnak nem tekintettek: lány is, falusi is, de egye fene, jöhet, nélküle úgysem mehetünk sehová, ha már a nyakunkba sózták, nekünk kell vigyázni rá – mondogatták, nem túl lelkesen.

Kedvenc unokabátyám a Zoli volt, nagyanyám egyik testvérének a fia, korban is ő állt hozzám legközelebb, meg ő tiltakozott legkevésbé a gyerekfelügyelői szerep ellen. Nagymama három testvére lakott a Bulgárföld végében, a gyári, úgynevezett U-alakú bérházak egyikében, közös lakásban. Kicsit zsúfolt volt a két szobás, második emeleti otthon, hiszen a nagyfi legfiatalabbik öccse a két gyerekével és a feleségével, valamint az egyik bátyja és a húga is ott lakott. Akkoriban ez nem számított ritkaságnak, még messze nem épültek fel a lakótelepek, a családtagok kénytelenek voltak közös lakásban élni. Akadt előnye is, hiszen a gyerekek felügyeletét mindig volt, aki végezze, ha a szülők dolgoztak. Mikor mi is megérkeztünk, telelett a ház. Ezekben az épületekben természetesen volt fürdőszoba, a fatüzeléses vízmelegítőt be kellett fűteni a fürdéshez, a szobákat cserépkályhák melegítették.

A tüzelőt a pincéből cipelték fel a lakók, ami a második, harmadik emeletre már nem ment könnyen, mert a régi házak emeletei magasabbak voltak a maiakénál.

A diósgyőri Bulgárföld tényleg az volt, aminek hívták. Kertészet működött a területen, tulajdonosa bolgár származású volt, Sztanev bácsinak hívták és kicsit törte a magyart, szívesen hallgattam idegen hangzású beszédét. Vasárnaponként a balkonról spárgán leengedték a fonott kosarat benne a zöld, papír 10 forintossal, amire nehezéket tettek (egy 10 dkg-os réz súlyt a konyhai mérleg készletéből), nehogy elfújja a szél a pénzt! A bácsi már tudta, mikor fog érkezni a kosár, várta. A pénzt kivette és a kosarat megrakta az ebédhez szükséges zöldségekkel. A spárgával felhúztuk a második emeletre s már készülhetett is a húsleves. Virágot is ott vásároltunk: töröksgézfű, margaréta, bazsarózsa alkotta születésnap csokrokat, a szárát pedig csak úgy újságpapírba tekerték. A masni, a celofán és egyéb úri huncutság még nem volt szokásban.

Nagynéném és nagybátyám 1958-ban külön, azaz kizárólag általuk használt lakásba költözött, a Schönhercz Zoltán utcában jutottak szobakonyhás lakáshoz. Nyaranta aztán oda is jártunk vendégségbe, náluk az udvar volt a lényeg meg a kert, csirkét lehetett tartani, sőt, a lakók disznót is hizlaltak közösen. Vívezeték híján az utcai közkútra jártak vízért. A mosakodás a konyhai lavórban, mosóteknőben történt, ezért hetente elmentünk a vasgár tisztasági és gőzfürdőjébe. Ezt a fürdőt 1896-ban építették a gyár munkásai részére, de még 1960 körül is használatban volt: kis szobácskák fürdőkáddal, pici medence, a célnak megfelelt.

A ház udvari melléképületében, ami talán nyári konyhának készülhetett valamikor a két egyszobás utcai lakáshoz, lakott egy kétgyerekes család. Az

unokatestvérem, Zoli és a szomszéd gyerekek is csatlakoztak, az udvari csapat szépen kialakult. A bánatom csak az volt, hogy valami véletlen folytán fiúk voltak valamennyien.



Egyik nyáron cirkuszt alakítottunk, volt cirkusz-igazgató, porondmester, mindenkinek jutott valami vezető szerep, egyedül én voltam „közlegény”, mint Nemecek. Mindenféle mutatványokat találtunk ki, bűvészkedtünk, almákkal zsonglörködtünk, énekelünk és került bohóc, tűznyelő is.

A Schönhercz utcai ház pincéjében voltak a próbák és ott működött az iroda. Plakátot rajzoltunk és az előadásra összehívtuk az utca lakóit, akik megvették kemény 1 forintért a saját gyártású jegyeinket. Hozták a székeket és lelkesen tapsoltak az előadásra. A jegyek árából befolyt pénzből cukrot vettünk, töltetlen savanyút Halász néni trafikjából, ami ott állt a sarkon. Az volt a legolcsóbb és kimérve is lehetett kapni, nagy barna papírzacskóba csomagolva hozták

a fiúk, leültünk a kerti asztalhoz és osztozkodtunk. Piros, sárga, zöld apró szemű cukorka halmok sorakoztak az asztalon. Örültünk a sok édességnek, a mennyiség fontosabb volt, mint a minőség.

## A hosszú alagút

A fiúk megbeszélték, hogy menjünk el vonattal megnézni a Baross aknai hosszú alagutat<sup>5</sup>, mert ott sokáig halad a vonat a sötétben. A felnőtteknek nem szóltunk, tudtuk, hogy nem engednének el. Gondoltuk, úgyse veszik majd észre, megszokták, hogy a Szarkahegyen kóborolunk minden nap.

A bulgárföldi bakterháznál felszálltunk a vonatra, ami Perces felé vitt, kivonatoztunk. Átkeltünk az alagúton, a vonat hosszú percekig zakatolt a sötétben. Minden rendben is lett volna, de a visszajövő vonatra várni kellett, közben kitört a nyári zivatar. Hatalmas jégeső zúdult a környékre, dörgött, vilámlott, a család meg otthon reszketett, hová lettek ezek a vásott kölykök? Végre ázottan, félve hazaértünk, az ijedség mellé egy rendes verést is kaptunk. A fiúk természetesen nagyobbat, merthogy engem, a lányt, a kicsit is magukkal vitték.

oda kirándultak a gyerekek, a fiúk rúgták a labdát, én meg virágokat szedtem, lepkéket kergettem. A réten ki volt pányvázva két ló. Szép barna lovak voltak, nyugodtan legelésztek. Valamelyik fiúnak az a korszakalkotó ötlete támadt, hogy a lovakat meg kell itatni. El is kötötték őket és vitték a kút felé, amikor a haragos gazda ordítva, öklét rázva megjelent, ígérve az agyonverést – persze, futottunk, mint a nyúl, ő meg kergetett bennünket. Az unokabátyám, miután rájött, hogy nem tudok olyan gyorsan futni, mint ők, hirtelen mozdulattal berántott egy mély árokba a bokrokon át. A tuskék megszagatták a ruhámat, térdemről, könyökömről lehorzsolódott a bőr. Mint lótolvajok azonban megúsztuk...



## Lyukóvölgy, a kiskertek és hétvégi házak birodalma

Akkoriban Lyukóba még jártak, hétvégeken vagy műszak után, a munkások kertészkedni, szalonnát sütni. Még a bányászat is működött, szekerekkel hordták a lyukói barnaszén a lakosságnak, amihez a miskolciak kedvezményesen juthattak hozzá. Volt egy nagy rét, valahol a Gulyakút környékén,

<sup>5</sup> A miskolci vasgyárat ellátó percesesi szénbányászatot Joós István bányamérnök teremtette meg. 1886-ban létesítették az ún. Gränzenstein-alagútát, mely a 2334 (más források szerint 2336) méteres hosszával Európa akkori második leghosszabb bányaalagútjának számított. (Forrás: [http://miskolcadhatott.blog.hu/2013/06/29/percesesi\\_mese](http://miskolcadhatott.blog.hu/2013/06/29/percesesi_mese))

## Kultúra a gyárban

# Kultúra a gyárban

A vasgyárnak volt zenekara, színjátszó köre, dalárdája, tánccsoportja. Már a háború előtt is léteztek a kulturális egyletek, utóbb mindez a szocialista népművelési koncepcióba is belefért, ezért támogatták a munkásművelődés nevezett formáit. A vasgyári főbejárattal szemben volt a kultúrépület nagy színházteremmel, ahol rendszeresen mozi is működött. Vasárnaponként délelőtt matiné a gyerekeknek, este meg a rendes nagyfilmek.

Az egyik bácsikám még 1939-ben kezdett játszani a gyári zenekarban, 18 évesen, és vagy 40 évig fújta a klarinétot mint a társulat oszlopos tagja.

A dolgozókból alakult gyári színtársulat Kálmán Imre Bajadér című operettjét mutatta be, a zenét a gyári zenekar szolgáltatta. Mi tiszteletjegyet kaptunk. Nem mintha gondot jelentett volna a belépők megvásárlása, hiszen a színház, mozi, könyvek államilag finanszírozottak voltak, fillérekbe kerültek.



A tiszteletjegy olyan jól hangzott, bár akkor még nem tudtam, mi is az valójában. A női főszereplő – aki a híres párizsi művésznőt alakította – az egyik jelenetben tetőtől talpig be volt festve aranyfestéssel és úgy táncolt. Amíg meg nem mozdult, azt hittem, hogy szobor. Sokáig gondolkodtam, vajon hogyan mossa le azt a sok aranyfestéket a testéről, az arcáról, hajáról?

Már javában ment az előadás, amikor megkérdezte a nénikém:

- Jól ülsz, kislányom?
- Nem ülök, kuporgok – válaszoltam.

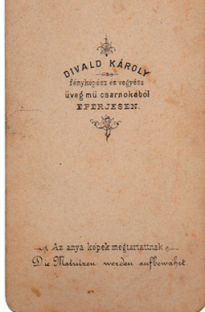
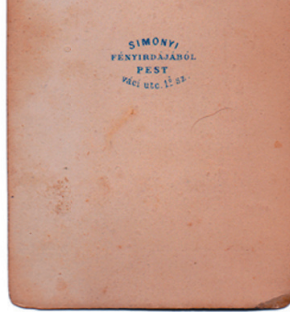
A helyzet az volt, hogy még sosem láttam olyan színházi széket, amit fel-le lehet hajtogatni. A szép bordó plüsszutatú széket nem tudtam, hogy le kell hajtani ahhoz, hogy rá lehessen ülni. Annyira el voltam csodálkozva, hogy nem figyeltem, amikor a felnőttek lehajtották az ülést, ők meg nem figyeltek rám, természetesnek vették, hogy tudom. Gondoltam, nekem nincs székem, szólni nem merem, mert féltem, akinek nincs széke, annak ki kell mennie és nem láthatja az előadást...







GONDY ÉS TÁRSA



*Handwritten text at the top of the page.*



SIMONYI.



GONDY & TÁRSA



Divald K



PURDOS ÉS DOCTOR



SIMONYI.



MÜLLER L.



*Handwritten text:*  
N. Dabó's Lajos.  
nép. egyesítés.  
#ia új Dabó's Lajos



Almásy György

Almásy  
Klára György  
dehmagyar



**SZINAY ÉS TÁRSA**  
MISKOLCZON  
Mogyoró köz 12. sz.

*Doko! Julianna.*

Ünnevendések megkelti éron minden időben teljesímetnek.

**GONDY ÉS EGEY**

szépség  
**SZATMÁRO**  
nagy utca 32. sz.  
Nagy piac 21. sz.



**GONDY ÉS EGEY**

DEBRECEN  
CEGLÉD UTCA 27. sz.



*Dankó János* MISKOLCZ

**Du**  
M  
VARGA

*Hedvig Anna*



**MÜLLER**  
Fényképező és PHOTOGRAPH  
piacz utca 22. sz.  
DEBRECEN



**DU**  
KOLCZ



Amikor elvillamosozok a vasgyári kolónia lepusztult részei előtt, szomorúan nézem az Ötödik utca első házát, bedeszkázott ablakaival, szemetes környezetével, már nem is hasonlít arra a kedves helyre, ahol többször megfordultam a nagyapám testvérénél és feleségénél. A virágokkal teli kert végében hatalmas cseresznyefa állt, ropogós, nagy szemű cseresznyét termelt. Ha sok volt a termés, amit nem tudtak befőzni vagy megenni, a vasgyári piacon eladták. Engem is vittek, árultuk a gyümölcsöt, pénz is kaptam. A kertben a Zoli bátyám fából ácsolt egy filagóriát, piros futórózsával befutatták, nyáron ott ebédeltünk. A gyárban dolgozott, felesége a háztartást vezette. Mint mindenki a nagyapám testvérei közül, ő is zenész volt. A gyári zenekar vasárnaponként térzenét adott, hol a Városház téren, hol Tapolcán. Szépen kiöltözve mentünk hallgatni. Gyerekük nem volt, örültek, hogy a szünidőben egy-két hétre hozzájuk is elvitt a nagymám, mindent elkövettek, hogy jól érezzem magam. Jártunk a diósgyőri strandra, a meszelt aljú medencében tanultam meg úszni. A lábamat véresre ette a mész, a víz jéghideg volt, viszont a kolbászsziros kenyér a strandbüféből mindenért kárpótolt.

## Mintamókus

A Szikra mozi a szomszédban állt, oda gyakran elvittek. Kicsit jobb állapotok jellemezték, mint a csengeri falusi mozit, nem volt olajos a padló, lóca helyett is székek vártak benne, eléggé nyikorgott némelyik, a vászonról hallható szöveg egy részét alig értettük. Ebben a mozi-  
ban láttam vagy háromszor egymás után az Óz, a csodák csodája<sup>6</sup> című filmet.

<sup>6</sup> Eredeti címe: *The Wizard of Oz*. 1939-ben bemutatott amerikai mozimusical, L. Frank Baum népszerű meseregényének filmváltozata. Főszereplője Judy Garland (az 1960-as első hazai szinkronban magyar hangja Váradi Hédi).

Édesapám imádta a hegyeket, a Bükk mindig a szívében maradt, hiába költözött kényszerből a síkságra, visszavágyott. A nyári úttörőtáborokat rendre a Bükkbe szervezte. Garadnán a kisvonat sínpárja és a patak közötti területre épült a tábor. A szállás katonai sátrakban volt, ezt a határőrség adta. Mosakodás a hideg patakban, az erdőben ásott latrina. A falusi gyerekeknek, akik nem élvezték a vízvezeték és a fürdőszoba előnyeit, nem jelentett megrázó élményt. Apám a táborozásnak ezt a módját még cserkész korában tanulta. Az építés már napokkal a tábornyitás előtt megkezdődött. Teherautóval szállították a kellékeket, autóbusszal minket, gyerekeket. A táborba a részvételi díj, azaz a belépő minden főre egy pár élő csirke és tíz darab tojás. A csirkéknek körbekerítették egy területet, ott kapirgáltak, míg keresztanyám, aki a táborban főzött, ki nem mondta rájuk a halálos ítéletet. Ha húsos ételt akart főzni, elkapott pár szárnyast, levágták, megkopózták s már rotyogott is az üstben a csirkepaprikás. Amerikából 1956 után jöttek IKKA-csomagok az országba, amiből a tábor is kapott. Akkor láttunk először igazi csokoládét, nagyon más volt, mint az itteni Kedvenc névre hallgató nugát vagy a Gránit kocka.



Délutánonként a csendespihenőt követően sorba álltunk és csokit, cukrot, nápolyit vagy kekszet kaptunk a csomagokból. Minden gyerek szerette a szép színes, keménypapír dobozba csomagolt zselészerű gyümölcsízt, amit a reggelihez adtak, szintén az amerikai csomagokból<sup>7</sup>.

Volt tejpor és kakaó, a tehéntejhez szokott falusi gyerekek csak lestek, amikor a fehér és a barna porból meleg vízzel elkeverve elkészült a reggeli ital. A csomagokban akadt még konzerv, főleg sonkakonzerv, szemes babkávé és olajos hal, amit a gyerekek nem fogyasztottak. Ezt eladták, az árából vették a kenyeret, főzéshez a fűszereket.

A tábor kapujában mindig állt két úttörő, az örök. Az MHSZ<sup>8</sup> raktárából légpuskát is kaptak, igaz, töltény nélkül, de milyen büszkén lehetett feszíteni puskával a kézben! Két óránként őrségváltás, katonásan, tisztelegéssel, légfegyver átadásával. Az éjszakai ügyeletet szerettük, a sötétben suhogó fák között az alvó táborlakók álmát őrizni – abban volt valami titokzatos. Beosztás szerint költötte a következő párost az, akinek lejárt a szolgálata: vekkert is adtak, fel kellett húzni, hogy két óránként csörögjön. Mikor túráztunk, az ügyeletesek maradtak, mert a *táborra vigyázni kell*. Nem mintha tényleg kellett volna, a konyhások ott maradtak főzni, sosem volt, hogy senki ne legyen a tábor területén. Reggel felvonták a magas rúdra felszerelt zászlót, sorakozó, tisztelegés, éneklés, ahogy abban az időben szokás volt. Ez nem jelentett traumát a gyerekeknek, ellentétben a közkeletű vélekedéssel, miszerint *rettenetes volt úttörőnek lenni*. Örültünk a táborozásnak, végre eljuthattunk a falun kívülre. Sétáltunk a főutcán, fürödtünk a tapolcai strandon, kirándultunk Lillafüredre, megnéztük a diósgyőri várat, túráztunk az erdőben. Volt program a nyári szünetre, és szívesen énekeltek a „Mint a mókus fenn a fán, az úttörő oly vidám” kezdetű mozgalmi dalt.

## A számár és az almabor

# A számár és az alma

Az ötvenes évek végén, azaz Józsi bátyám legénykorában még divat volt, hogy május éjszakáján a fiatalemberek szerenádot adtak szívük választottjának. Erre a szép hagyományra gondolva öt jó barát úgy érezte, a romantikus alkalmat nem szabad kihagyni. Cigányzenekart szerződtek és terveik szerint mindegyikük kedvesét fel akarták keresni, hogy szerenádot adjanak az ablakuk alatt. A banda annak rendje s módja szerint készen állt az akcióra, a gondot a cimbalom szállítása okozta, kézben mégsem lehet cipelni egyik háztól a másikig; a lányok nem is egymás szomszédságában laktak. Tanakodtak az atyafiak, mi legyen a megoldás, amikor Józsi bácsi (akkoriban még csak Józsi) a homlokára csapott. – Tudom már! Az utcánkban van egy ócskavaskereskedő, a Gazsi, neki meg egy számara, azt bérbe vesszük, a cimbalmot rákötjük a hátára és meg van oldva a szállítás.



<sup>7</sup> Az IKKA (teljes nevén IBUSZ Külföldi Kereskedelmi Akció) ajándék- és segélyközvetítő intézmény volt a Magyar Népköztársaságban, amelynek segítségével a nyugati országokban élő magyarok (vagy külföldiek – Cs.H.Á.) rokonaiknak, barátaiknak ajándécsomagot, illetve pénzt küldhettek. (Forrás: Wikipedia) Csengerben a járási tisztiorvosok osztották ki rászorulóknak.



<sup>8</sup> A Magyar Honvédelmi Szövetség sport- és szabadidős tevékenységeket szervező országos félkatonai szervezet 1948 és 1990 között. Politikai okokból többször átalakult. MHSZ néven 1967-től létezett. Elődei: Magyar Szabadságharcos Szövetség, Országos Magyar Repülő Egyesület, Magyar Önkéntes Honvédelmi Szövetség, Magyar Honvédelmi Sport Szövetség.

Így is tettek, megalkudtak a szamárkölcsönzési díjról, és a gyönyörű, orgonailatos holdvilágos éjszakán elindultak az első lányhoz. A szamár büszkén vitte a hátán a cimbalmot, a primás a hóna alatt szorongatta a hegedűt, a bőgős lihegve cipelte a hangszerét és irigyelte a cimbalmost. A fiúk bőszipálkázás közepette köszörülték torkukat, készültek a produkcióra. Meg is érkeztek az első lányos házhoz, a zenekar rázendített, a kórus szívhez szólóan danolta a „Szeretnék május éjszakáján letépni minden orgonát” című nótát. Nyílt az ablak, gyúlt a fény, a lány pogácsával kínálta a fiúkat, minden úgy ment, ahogyan azt eltervezték. Jött a következő lányos ház, ahol az egész procedúra kezdődött a már bevált koreográfia szerint. Igen ám, de a szamár vagy a dallamot unta meg, vagy a szöveget nem értette, lényeg, hogy sűrű IÁ-IÁ hangokat kiszorítva magából nemtetszésének adott hangot. Nyílt az ablak, de nem is egy, hanem a szomszédokéval együtt, akik harsány röhögéssel kísérték a „Szeretnék május éjszakáján letépni minden orgonát” édes-bús sorait. A társaság jobbnak látta, ha eloldalog. Miután a harmadik



lánynál hasonlóan jártak, nevezetesen, a zene megszólalt, a szamár iá-zásba kezdett, az egyik fiúnak nagy ötlete támadt: beszaladt az 572. számú vendéglátóipari egységbe, vásárolt három liter almabort, amit a kocsmából kikért vödörbe öntve a szamár elé tett.

– Szomjas ez a szegény állat!

Így is lehetett, mert a szamár szinte egy hörpintésre megitta az elé tett bort. Minden rendben volt, útra keltek a következő lány felé. Épp a diósgyőri villamossínen keltek át, amikor a szamár megállt és ott hanyatt vágta magát. Négy lába az égnek, a hátán a cimbalom, vagyis inkább az, ami a drága hangszerből megmaradt. Újabb hangos IÁ-IÁ kiáltásokkal, lábaival kapálózva feküdt a sínen. (Szerencse, hogy éjszaka ritkán járt a villamos.) A cimbalmos a hangszerét siratta, a többiek meg mindent elkövettek, hogy jobb belátásra bírják a kissé illuminált állatot, de hiába, csak nem akart lábra állni.

Nem volt mit tenni, ki kellett hívni a tűzoltókat, hogy leszedjék a szamarat a sínekről, mielőtt a tömegközlekedés megindul. Az akció sikerrel lezajlott, a szamár immár saját lábán, bár kissé inogva állt, de elindulni mégsem akart. Hiába noszogatták, húzták-vonták, csak állt remegő lábakkal, réveteg tekintettel. Valahogy mégis el kéne vinni – gondolták az atyfiak –, mert ezt már gyaloglásra úgy sem bírhatjuk. A szállítóeszköznek szánt szamárnak kell egy szállítóeszköz, de mi legyen az? Az egyik fiú, aki a közelben lakott, hazaszaladt talicskáért, rátették a szamarat és eltolták a gazdája portájához. Szerencsére az ittas állat csendben maradt, bóbiskolt egész úton, így észrevétlenül bevihették az istállóba. A zenészeket kifizették (cimbalom-felárral!) és nagy bánatosan hazamentek.

Másnap Józsi bácsi vezetésével meglátogatták a szamár gazdáját, hogy ott is rendezzék a számlát. Gazsit nagy sírás-rívás közepette találták.



- Jaj, nekem, jaj, nekem, szegény Füles megdőglött! Hát így vigyáztatok rá? - sopánkodott a tulaj.

- Gazsi bátyám, megnézhetjük? - érdeklődtek a fiúk, be is mentek az istállóba, ahol ott feküdt a Füles, szegény pára meg sem mozdult. Egyikük lehajolva meghallgatta a szívverését. Vert.

- Él ez, semmi baja... Csak másnapos. Hagyja aludni bátyám, aztán ha felébred, énekelje el neki, hogy „Szeretnék május éjszakáján letépni minden orgonát”...

## Téli gyümölcs-e a déligyümölcs?

Még az 1970-es években is elképzelhetetlen volt, hogy tele legyenek a polcok mandarinnal, narancssal, banánnal, datolyával. Először narancsot még kisgyermek koromban láttam, amit édesanyám valami budapesti értekezleten szerzett az elegáns Astória szállodában adott fogadáson. Hazaérve boldogan mutatta, a szép sárga gyümölcsöt a család

## Se mámor, se fetrengés...

Se mámor, se fetrengés

megcsodálta, felválták, a héjából alkotott cikkek mint egy tavirózsa szirmai vették körül a gyümölcs belsejét. Mindenki áhítattal emelte szájához az egyegy gerezd narancsot, engem is biztattak, kóstoljam meg. Az illata jó volt, amikor megkóstoltam, összehúzta a számam. Savanyú ez a kistök, mondtam. Aztán sok évig nem talákoztam egzotikus gyümölcsökkel. A '60-as évektől már lehetett kapni narancsot és banánt hazánkban is. Decemberben egy-két hétig, Mikulás és Karácsony között végláthatatlan sorok kígyóztak a Széchenyi utcán, az emberek topogtak a hidegben és vártak a sorukra.

Akinek volt ismeretsége annak eltették a zöldségesnél a *kiló narancsot* és a *kiló banánt*<sup>9</sup>, ennyit vehetett egy vásárló. A többi földi halandó hosszú sorokban várakozott, és ha szerencsésük volt, nem fogyott el az orruk előtt. Ez idő tájt már megvolt a Trabant 500-as, amivel felfedezhettük az ország távolabbi részeit, sőt, 1966 nyarán Jugoszláviába mentünk a tengerpartra sátorozni. Akkoriban külföldre nem jártak az emberek nyaralni, itthon, szakszervezeti üdülőkben pihenték ki a fáradalmakat a Balatonon vagy a hegyekben. A mi trabantos-sátras tengerparti utazásunk nagy esemény volt az ismerősök körében.

Ott, Jugoszláviában talákoztam a Coca-Colával is. Izgatott, hogy milyen lehet ez a legendás ital. Ekkor olvastam Salinger *Zabhegyező* című regényét, amelyben a főszereplő időről időre kólát ivott. Maga a könyv amolyan tiltott gyümölcsnek minősült, az akkoriban megjelenő kritikák egyikében olvastam, hogy a „Coca-Cola mámorában fetrengő amerikai fiatalok rossz példát mutatnak hazánk szocialista ifjúságának.” Miféle innivaló az, ami nem alkohol és mégis mámort okoz?! A tengerparti kemping éttermében megláttam az itallapon, családom enyhe tiltakozása ellenére azt kértem. Szüleim nem olvasták sem a *Zabhegyezőt*, sem a kritikákat, ők az ára miatt tiltakoztak, többbe került egy 2 decis üveggel, mint egy liter dalmát bor, de megrendeltük. Dobogó szívvel kortyoltam bele a pohárba és láss csodát, íze a nagyanyám szilvabefőttjének a levéhez hasonlított: fahéj, szegfűszeg íze volt az édeskés szénsavas italnak. Egész éjszaka vártam a mámort, de nem jött még csak a fetrengés sem...



Meglepetten meredtem rá a zágrábi piacon hatalmas gúlákba felhalmozott narancshegyekre és a standok tetejéről lelógó banánfűrtőkre. Számomra végeredményben csak akkorra lett egyértelmű, hogy ezek a gyümölcsök más országokban nyáron is kaphatók. És a nevük nem *téligyümölcs*, hanem *déligyümölcs*.

<sup>9</sup> A Kádár-éra jeles, sajátos humorú rádióskabarés szerzője, Boncz Géza szerepelteti egyik szocialista világbeli sztorijában a korfestő hangulatú mondatot: *Kérem, a munka nem banán, hogy elkapkodjuk!* („HKI”, 1978)



## Avasi underground

# Avasi underground

Miskolcra 1985-ben költöztem, végleg. Munkát egy újonnan épült avasi iskolában kaptam, a 20-as számúban. (Az iskolákat anno számokkal jelölték, 44 általános iskola volt a városban.) Az avasi lakótelep első két üteme már büszkén magasodott Miskolc felett, és részben elkészült a domb tetejéig húzódó hármas ütem is. Aki Budapest felől érkezett, világvárost sejtető toronyházak sokaságát látta. A hegy adottságai miatt még monumentálisabbá nőttek a paneltömbök. Tízezernél is több lakás adott komfortosan korszerű otthont az akkor még aktívan működő gyárak dolgozóinak, megkímélve őket a vidékről bejárás nehézségeitől, az albérlet, a szülőkkel együttélés konfliktusaitól. Mindenki örült, ha sorra került a listán és lakást kapott. A gyerekválalást ösztönözte, hogy a meglévő avagy a beígért gyerekek száma gyorsította a lakáshoz jutást. Egyre több oktatási intézményre volt szükség. Az Avason öt általános iskola is épült. Az 500–600 gyermek befogadására tervezett lakótelepi iskolákban az irányszám többszörösére rúgó diáksereg tanult. A miénkben 2000 tanuló volt a csúcs. Folyt az oktatás mindenütt: felvonulási épületben, környékbeli lakásokban, szertárban, sufniban, ahol csak lehetett. Reggel héttől este hatig folyamatosan. Megérkezve a tanévnyitó értekezletre csak tátottam a számat, tele volt tanárokkal az aula. Ennyi ember egy tanévnyitón? Igen, 146 tanár dolgozott az intézményben. Nem is nagyon ismertük egymást, volt, akivel csak a tanévnyitó és a tanévzáró értekezleten találkoztunk a sok helyszín és a két műszak miatt. Minden évfolyamon tíz osztály indult. A szünetekben tumultuózus vándorlás a szaktantermek között, mert voltak torna-, technika-, kémia-, rajztermek.

A szemlélődő szédült a lépcsőkön masírozó gyerekek láttán, akiknek ki volt jelölve az útvonal, hol lehet fel- meg lejutni torlódás nélkül. Az órarend összeállítása igazi kihívás volt a készítőknél, figyelembe kellett venni minden tényezőt, hogy legyen hely és tanár az órák megtartásához. A falra felszerelt, több négyzetméteres órarenden nem volt egyszerű eligazodni. Az ebédeltetés már fél 12-kor megkezdődött és 3-ig zajlott, de még így sem lehetett megoldani teljes egészében az iskola konyhájával és ebédlőjében, két hivatalos vendéglátóipari egység (Ifjúság étterem, Egyetem étterem) is helyet és ételt kellett adjon a gyerekeknek.

Farsangi bálból minden februárban négyet tartotunk, mert csak így fértünk el. Külön mulatság volt a két műszaknak, az alsó és felső tagozatnak, ez azt jelentette, hogy négy hétvégén báloztunk mi tanárok, szombat délutánonként. A felkészülés a szereplő gyerekekkel este 5 után kezdődött, hogy ne zavarjuk túlságosan a tanítást. Irdatlan pörgés volt, de nagyon élveztük, fiatalos lendülettel, állandó újítani akarással.

Sok tehetséges ember került össze a tantestületben, mi már abban az időben, a mai művészeti iskolák megalakulását megelőzve táncot, zenét és rajzot kiemelt óraszámmal oktattunk. Bevezettük a néprajz tanítását is, amihez tantervet, tankönyvet írtunk. Énektanár négy, rajztanár három, tánctanár öt dolgozott az iskolában főállásban, az összhatáshoz még óraadó művésztanárok is hozzáadták a magukét. Az ünnepi műsorok kicsit másképp zajlottak, mint ami divat volt abban az időben az úgynevezett irodalmi színpadi műsorokban, ahol fekete-fehér ünneplőben felsorakozva szavaltak a gyerekek, hol egyenként, hol kórusban.

Mi mindig a látványra törekedve tánccal, zenével, sok mozgással kombinált műsorokat adtunk, rengeteg szereplővel. A rendszerváltást megelőző

esztendőben már volt központi március 15. ünnepség a sportcsarnokban, aminek programjával a mi iskolánk produkcióját választották. Táncjátékunk végigkísérte a párizsi, bécsi és a pesti forradalom eseményeit, a szabadságharc történetét. A sportcsarnok hatalmas méreteihez igazodva készült a díszlet: vágatózó huszárokat ábrázoló rajzok, forradalmi zászlók – fellépett vagy 180 gyerek. A bejáró próbát a két intézmény (iskolánk és a sportcsarnok) igazgatója együtt szemrevételezték és igencsak idegesek lettek, látva, hogy a sok gyerek zenére cikázik, a tanárok meg vezényelnek a lelátókról. Mi lesz ebből, mit fog szólni a vezetés? Csak nehogy botrány legyen! Nyugtattuk őket: nincs itt semmi vész, most csak azt gyakoroltuk, hogy ki és honnan érkezik be a színre, ez még nem a teljes műsor. No, nem lettek nyugodtak, de másnap ünnepség, már nincs idő másik iskolát keresni. A műsor fergetegesre sikeredett, a gyerekek fegyelmelzetten tették a dolgukat és amikor az utolsó

jelenetben az eredményjelző tábláról leomlott egy hatalmas nemzeti színű lobogó, már állva tapsolt a lelátókon helyet foglaló nézősereg.

A művésztanárok a színházban is dolgoztak, gyakran jártak fel a lakásunkra néhány ide szerződött fiatal színésszel egy kis filozofikus sörözésre. Abban az évben, tehát 1989 telén mutatta be a színház a *Carment*, az előadásra barátaink meghívtak minket. Nem értettük, hogy miért nem a jegyirodába kell mennünk a belépőkért, ehelyett a színészbejárónál találkoztunk. Zsuzsával és a lányainkkal szépen, az alkalomhoz illően kiöltözve érkezünk is a megszélt időben. A táncos Gyula már az ajtóban várt, vezetett fel a színpadra, ahol leültetett bennünket. Felment a függöny és akkor döbbsentünk rá, hogy egy fából ácsolt emelvény közepén üldögéltünk, szemben a nézőtérrel, és hátulról néztük az előadást. Kényelmesnek ugyan nem volt mondható ez a nézőpont, de érdekesnek lehetett nevezni, annál is inkább, minthogy az ismerős szereplők mikor



felénk fordultak, mindig biztató barátsággal jeleztek nekünk. Melis Gábor barátunk énekelte az egyik főszerepet, Ágota az énekkarban, Gyula a tánckarban, mi pedig díszletként mindannyian a színpadon. Az előadás után a büfében elárulták, nem merték megmondani, mi vár ránk, attól féltek, nem megyünk el, ha előre tudjuk... és hiányos lesz a díszlet.

## Néprajzi gyűjtemény az Avason

Kinek jutna eszébe, hogy a lakótelepi panelrengetegben a néphagyományokat, a népművészeti tárgyakat vagy a népi munkaeszközöket keresse? Az iskola, ahol dolgoztam, a maga szabvány házgyári csúnyasága ellenére valóságos csodákat rejtett. Talán soha nem jött volna létre a néprajzi gyűjtemény, itt a betonházak között, ha egyszer valamelyik gyerek nem állít be egy kerek guzsallyal, a nagy házban találta Halmajon. Innen indult a gyűjtöge-

tés. Szaporodott a kollekció, megtöltötte az alagsori folyosót. Nem csak a gyerekek, a tanárok s még a látogatóba érkező vendégek is szétnéztek az öreg házak padlásán, kamrájában, és mindig akadt valami: a lekváros szilkétől a bútorokig – egyre gyarapodott a kiállított tárgyak sokasága. Ha néprajzórát tartottunk, itt a tárgyak között tudtuk megmutatni, amiről beszéltünk és nem egy misztikus holmi volt a régi népi munkaeszköz vagy a háztartás kelléke.

Hozzánk mindig sok vendég járt, a lányaim barátai, iskolatársai, az én nem kevésbé kiterjedt baráti köröm. Időnként ott is aludtak néhányan, ha hosszúra nyúlt a beszélgetés és már nem volt busz. Főleg ezek a barátok, akik valamilyen szórakoztató egységből későn érkeztek haza. Az volt az elv, inkább együtt jöjjenek, mint későn este egyedül, nálunk van hely, meg egyébként is „sok jó ember...” A szülők is tudták, nyugodtak voltak, mert a „gyerek” jó helyen van. Én még fel is hívtam az aggódo anyukákat, ha megérkezett a gyerek; már akinek volt vonalas telefonja.



## Alkotótábor az őődiken

# Alkotótábor az őődiken

Egy vasárnap Laca és Sityu valami sörgyári pályázatra nótát írtak „Legszebb öröm a söröm” címmel a nagyszobában, közben vörösbort kortyolgattak, *ha már egyszer a sörrel szól a nóta*. A másik szobában a lányok a fotós-dekoratőr iskola házi feladatát készítették, része volt néhány művészi fél-akt is. Selymek, kalapok, legyezők kavalkádjában nagy nevetésekkel kísérve zajlott az alkotás. Misi barátommal mi installációt gyártottunk a Mediawave-re, a „Média Sámán” címet szántuk neki. Mindenki szaladgált a másik hívására, hogy megnézze a művet és okos tanácsokkal bombázza az alkotókat. Laca, aki sajnos már a felhők szélén gitározik, nem kis irigységgel hangjában mondta: „De jó nektek, ez tiszta alkotótábor!” Nem ritka nálunk a hasonló esemény, jóban voltunk a bábszínészekkel, fiatal költőkkel, zenészekkel, képzőművészekkel. A nyitott ablakon kihallatszott, ha valaki szerepet tanul és a rút kis-kacsa hangján beszél, hangszeren gyakorol, esetleg éppen verset zenésít meg, a festegetés, képkerepezés viszont csendes tevékenységnek számított, szerencsére.

Keddenként rántott hús volt világmegváltással. Lóri, a költő, Gyuri, az író-újságíró és Sityu, a zenész egy télen át minden kedden rántott hússal, habosra kevert krumplipürével, savanyú uborkával és nem kevésbé savanyú kannás vörösborral vártak haza. Szépen felrakva a hosszú pecsenyés tálra a ropogósra sült hús, túlsó oldalra halmozva a krumplipüré, középen az apró uborkák. Vacsora után borozgatás, beszélgetés a kultúráról, az irodalomról, politikáról, zenéről. Az elfogyasztott vörösbort mennyiségének függvényeként filozófiáról is, persze.

A '90-es években kezdődött a videózás korszaka. Megalakítottuk a Colo-Pajzs videós egyesületet<sup>10</sup>, pályáztunk eszközökre, filmkészítésre, és részt vettünk a független filmek fesztiválján, alkalmanként még díjat is kaptunk. Az egyik kisjátékfilm forgatásának néhány jelenete a mi lakásunkban zajlott. A stáb beköltözött hozzánk két napra, nagy felfordulás közepette. A film egy munkanélkülivé lett apáról és a családjáról szólt. Az apa egész nap depressziósan hevert az ágyban, sörös dobozokkal és csikkkel körülvéve, a lakáson az elhanyagoltság látszott. A túlhajszolt anya képtelen volt rendet tartani, a három gyerek jobb jövőről álmódott. A megfelelő környezet miatt még a szomszédoktól is gyűjtöttük a csikkeket és üres sörös dobozokat. A konyhában a mosatlan állt halomban. A reflektorokat nehezen viselte az épület elektromos hálózata, a szomszédok többször maradt áram nélkül, mert *kivágtuk a biztosítékot*. A filmezést több napos takarítás követte és igencsak boldog voltam, amikor végre új helyszínen folyt tovább a forgatás...

Az avasi lakásunk konyhájában gyakran üldögéltünk a pöttyös abrosszal letakart asztal körül, születtek itt versek, novellák, cikkek. E helyt írtuk a műsorok forgatókönyveit, terveztünk díszletet, jelmezeket, és találtunk ki performance-t, csináltunk Mail-Art-okat. Változatos érdeklődésű emberek találkoztak, egymás ötleteit támogatva alkottunk, inspirálva a másikat jobb teljesítményre. Ebből azért mára is maradt valami, a pincénk és a lakásunk is gyakran ad otthont a kreatív fiataloknak és a nem is olyan fiataloknak, hogy megismerhessék az együtt alkotás örömét.

## A Nagy Magyar Anya

# A Nagy Magyar Anya

Nem tudom az okát, de valamiért a gyerekeim és a barátaik szívesen töltötték velünk az időt, ami végképp nem jellemző a huszas éveik elején lévő ifjúságra, de mi még szórakozni is többször mentünk együtt. Nem annyira mi, hanem ők ragaszkodtak a közös kocsmázáshoz.

Voltunk egy jó páran a belvárosban egy sörözőben, talán vagy tízen ültük körül az asztalt, ami egy dobogón állt. Kicsit vegyes külsejű volt a csapat: szürkére fakult fekete póló, elnyúlt pulóver, hosszú kötött sál és sapka, bokáig érő tarka szoknya. A frizura is elég változatos, a rasztától az enyhén punkon keresztül a jólfésültségig minden megtalálható volt. Aki a társaságra ránézett, a művészpallántára, a világmegváltó, lángoló szemű bölcsészre, a meg nem értett szomorú költőre ismerhetett rá, és ott volt még a kedves arcú okos lány, és néhány nem olyan okos lány, no meg a jólszituált középkorú elegáns asszony és párja. Elmélyülten beszélgettünk az asztalnál, valami nagy filozofikus problémáról. Feltűnt a társaságunk egy nem túl magas, egyszóval alacsony, fehér inges, fekete mellényes legénynek.

Akiből valószínűleg a nem kevés alkohol már kihozta az *ősi magyar virtust*. Az asztalnál ülő fiatalokat kezdte piszkálni. Kik vagytok ti, öcsém? Magyarok vagytok? Te török vagy, ugye? – bökődött a rasztás hajú fiú felé. – Takarodj haza a hazádba, itt csak a magyarok maradhatnak! Aki magyar, velünk tart! Bokáját összezsapva felugrott a dobogó szélére, ahol az asztalunk állt.



Eleinte nem vettünk róla tudomást, senki nem akarta a konfliktust. A pincérlányka együttérzően pislogott felénk és próbálta csendesíteni a fiatalembert. Kevés sikerrel. Kis idő után meguntam, elkezdtem felállni a dobogón álló asztaltól, szép lassan, hogy nagyobb legyen a hatás... Azt tudni kell, nem vagyok kistermetű, mire teljes magasságomban felemelkedtem, a dobogó körül ugráló legényke csak nézte, várta, mikor lesz ennek az asszonynak vége. Feléje tornyosulva, kemény hangon jó hangosan megszólaltam:

– Tudod te, hogy ki vagyok én? ÉN vagyok a NAGY MAGYAR ANYA! Ezek meg itt mind az én gyerekeim! Ha kötekedsz velük, velem gyűlik meg a bajod!

A srác döbbsen arccal nézett fel rám és dadogva mondta:

– Én nem tudtam, kinek tetszene lenni...

Összeszedte a motyóját és kioldalgott a helyiségből. A pincérlány hálásan mosolygott.



*Rásky Imre* Diósgyőr-Vasgyár  
Új-Diósgyőr

UTÁNRENDELÉSI SZÁM.



**RÁSKY IMRE**

TÉNYKÉPÉSZETI  
MŰTERME.


DIÓSGYŐR-VASGYÁR  
ÚJDIÓSGYŐR

UTÁNRENDELÉSEK BÁRMILYOR  
ESZKÖZÖLHETŐK.

*Szakemberek Szolgálatára!*



*Abraham István* Miskolc.



**Abraham**

Dun...

é... uc...  
... sz...  
... urda

*Székely Károly*

**MISKOLCZ**

SZÉCHÉNYI-U. 29

*Székely Károly*

A színház és képes szálló k...

*Szakemberek Szolgálatára!*



*Rásky Imre* Diósgyőr-Vasgyár  
Új-Diósgyőr



24

*Klika Károlyné*  
*Ritely Mária*

UTÁNRENDELÉSI SZÁM.



**RÁSKY IMRE**

TÉNYKÉPÉSZETI  
MŰTERME.

DIÓSGYŐR-VASGYÁR  
ÚJDIÓSGYŐR



„A Szikra mozi a szomszédban volt, oda is gyakran elvittek. Valamivel jobb állapotok jellemezték, mint a csengeri falusi mozit, nem volt olajos a padló és lóca helyett is székek vártak benne, bár eléggé nyikorgott némelyik, így alkalmanként a vászonzóról hallható szöveg egy részét alig értettük. Ebben a moziban láttam vagy háromszor egymás után az Óz, a csodák csodája című filmet.”



Észak-Keleti Átjáró  
Egyesület 2016

**nka**  
Nemzeti  
Kulturális Alap